

ELEVI ROMÂNI LA GIMNAZIUL SUPERIOR REGESC DIN CLUJ ÎN ANUL ȘCOLAR 1840–1841

Vasile LECHINȚAN¹
lechintan_vasile@yahoo.com

ABSTRACT: This paper describes the schoolar population that attended Royal High School in Cluj (*Regius Gymnasium Maioris*) between 1840–1841.

There were then five classes, as in any higher gymnasium in Transylvania and the Habsburg Empire, with the language of instruction, Latin: *Infimae Grammaticae* (IM), *Mediae Grammaticae* (MG), *Supremae Grammaticae* (SM), *Prima Humanitatis* (PH) și *Secunda Humanitatis* (SH), three classes of Grammar School and two classes for Language Arts. The students were Romanian coming from families with different social status, of different religions: Greek-Catholics, Orthodox, Roman Catholics.

KEYWORDS: education, ethnicity, grammar school, secondary school.

Relativ mulți elevi români învățau la Gimnaziul Superior Regesc din Cluj (cunoscut mai ales sub numele de Liceul Piarist) în anul școlar 1840–1841, cu speranțele lor de a accede a neamului lor la libertate și modernitate. Se păstrează în condiții foarte bune, la Arhivele Naționale Cluj, matricola școlară din acel an a Gimnaziului Regesc Superior (*Regius Gymnasium Maioris*) – așa-i spunea atunci instituției clujene, așadar instituție de stat, cu predare în limba latină, sub conducerea piariștilor. Erau atunci cinci clase, ca la orice gimnaziu superior din Transilvania și din Imperiul Habsburgic: *Infimae Grammaticae* (în continuare IM), *Mediae Grammaticae* (în continuare MG), *Supremae Grammaticae* (în continuare SM), *Prima Humanitatis* (în continuare PH) și *Secunda Humanitatis* (SH), deci trei clase de gramatiști: inferioară, medie și superioară, și două de humanoare: prima și a doua.

¹ Doctor în istorie, secretar al Filialei CRIFST – Cluj-Napoca.

1. *Elevi români în clasa IG*

În această clasă învățau 28 de greco-catolici și 4 ortodocși, deci 32 de elevi români, și 42 de romano-catolici. Clasificările la examen erau următoarele: *Eminentiam*, *Classem I-mam cu accessu ad Eminentiam*, *Classem Primam*, *Classem Secundam*, *Classem Tertiam* și *Examen non subiverunt* (cu examen nesuștinut).

Greco-catolici erau următorii: **Iosif Albon** din Cămărașu, comitatul Cojocna, de 14 ani, tatăl Ioan, iobag; **Petru Anca**, libertin din Sântejude (scris greșit în matricolă Sz. Enyed, în loc de Sz. Egyed), comitatul Dăbâca, de 12 ani, viitor strălucit învățător, tatăl Dumitru, preot; **Ladislau Baldi**, libertin din Cluj, de 13 ani, tatăl Ignat, cantor; **Ioan Balint**, din Petreștii de Jos, comitatul Turda, de 14 ani, tatăl Ioan, nobil, preot; **Leontin Barițiu**, din Petreștii de Mijloc, comitatul Turda, de 14 ani, tatăl Ioan, nobil, preot, tatăl marelui cărturar George Barițiu; **Teodor Bogocean**, libertin din Gheorgheni, comitatul Cojocna, de 13 ani, tatăl Ioan, preot; **Ioan Buzura**, din Măgoaja, comitatul Solnocul Interior, de 13 ani, tatăl Petru, nobil, preot; **Ioan Cicio**, din Băița, comitatul Dăbâca, de 13 ani, tatăl Simion, nobil; **Ioan Filipan**, libertin din Buza, comitatul Dăbâca, de 12 ani, tatăl Petru, preot; **Vasile Gaborfi**, libertin din Piatra, comitatul Solnocul Interior, de 13 ani, tatăl Gavril, cantor; **Solomon Caba**, din Berindu, comitatul Cojocna, de 16 ani, tatăl Teodor, iobag în Cluj (*Claudiopolis*); **Gavril Crișan**, din Filea de Jos, comitatul Turda, de 12 ani, tatăl Dumitru, iobag; **Ștefan Maroșan** din Jucu, comitatul Cojocna, de 16 ani, tatăl Ioan, nobil; **Simion Maroșan**, din Așchileu, comitatul Dăbâca, de 14 ani, tatăl Vasile, iobag; **Irimie Opriș**, din Cuceu, comitatul Solnocul Interior, de 15 ani, tatăl Teodor, nobil, preot; **Dumitru Oros**, din Aluniș, comitatul Solnocul Interior, de 12 ani, tatăl Ladislau, nobil, preot; **Ilie Pop**, libertin din Săliște, comitatul Turda, de 14 ani, tatăl Grigore, preot; **Grigore Pop**, din Nicula, comitatul Dăbâca, de 15 ani, mama Mircea, nobilă, văduvă; **Ioan Pop**, din Șomcut, comitatul Solnocul Interior, de 12 ani, mama Ana Anca, iobagă; **Macarie Peștean** din Ghirișu Român, comitatul Cojocna, de 17 ani, tatăl Teodor, iobag; **Simion Petean**, libertin din Feiurdeni, comitatul Cojocna, de 11 ani, tatăl Macarie, cantor (În monografia Feiurdeniului figurează: “La Revoluția din 1848, singurul nume care apare este al unui student de 16 ani Simion Petean, devenit mai târziu preot în Juc”); **Ștefan Puriș** din Fildu de Mijloc, comitatul Cojocna, de 16 ani, eminent la multe materii, tatăl Constantin,

iobag; **Mihai Raț**, din Gâlgău, comitatul Dăbâca, de 14 ani, mama Maria Bogocean din Cluj; **Ioan Tămaș**, din Sărata, comitatul Dăbâca, de 17 ani, tatăl Vasile, nobil; Ioan **Tite**, din Călacea, comitatul Dăbâca, de 19 ani, tatăl Iftimie (*Euthymius*), nobil; Vasile **Tohati**, libertin din Cășei, comitatul Solnocul Interior, de 16 ani, tatăl Iacob, cantor; **Ioan Zdroba**, libertin din Drag, comitatul Dăbâca, de 13 ani, tatăl Teodor, cantor; **Antal Simion**, din Nicula, comitatul Dăbâca, de 13 ani, tatăl nobil.

Ortodocși erau: **Ioan Domșa**, din Racâș, comitatul Dăbâca, de 14 ani, tatăl Andrei, preot (Un Iulian Andrei Domșa, născut la 20 martie 1887, în Racâș, mort în 1978 în București, a fost deputat în Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 1 Decembrie 1918); **George Gingila** din Păuca, comitatul Alba Superioară, de 18 ani, tatăl Ioan, curator la biserică; **Vasile Olinca** din Sigmir, districtul Bistriței, de 17 ani, tatăl Ștefan, iobag, și **Petru Roșca**, din Tămașa, comitatul Cluj, de 16 ani, eminent la multe materii, tatăl Ieremia, preot.

Ceilalți colegi ai acestor elevi români erau toți romano-catolici, printre ei și: fiul profesorului Stephanus Banó de la acest liceu, din Cluj; fiul judei nobililor comitatului Turda Alexander Betegh de Csik-Tusnad, din Sângeru de Câmpie; fiul unui țesător Bozó din Szegvár, comitatul Csongrád (azi în Ungaria); fiul unui grădinar pe nume de familie Buksa (evident că de origine română) din Cluj; fiul unui Joannes Creiszberger, *dulciarius* (?) în Cluj; fiul unui blănar pe nume Démen din Cluj; un Ioan Dorgo din Nicula, fiul nobilului Ilie Dorgo, asesor al comitatului Dăbâca (de origine română); un Anton Gáál din Cluj, care avea mamă pe [românca] Flora [Floarea] Timandi [cunoscută familie de nobili români]; fiul unui croitor (*sartor*) pe nume Lichtenstein din Cluj; fiul unui negustor [armean] din Dumbrăveni, comitatul Târnava, pe nume Lukátsfi; un Mircea Georgius din Nicula, trecut romano-catolic; un Müller Josephus din Bonțida, fiul unui magister veterinariae de acolo; un Rácz Julius de Galgó din Viena, Austria, fiul inspectorului cetății Gherla; fiul unui bucătar (*cocus*) din Cluj pe nume Urlaki; fiul unui miner pe nume Vinkler din Roșia Montană și alții. O lume interesantă și pitorească, copiii și părinții dornici să învețe tainele literelor, să spere la un viitor mai bun. Sigur că indiferent de etnie și de condiție socială elevii se vor fi distrat în Clujul de atunci, vor fi mers la teatrul ce funcționa pe aceeași stradă, pe la dezbaterile Dietei transilvane.

2. Elevi români în clasa MG

În clasa *Mediae Grammaticae* (Gramatistă Mijlocie), din același an școlar, învățau 11 greco-catolici și 1 ortodox, deci 12 români (pe coperta din față a catalogului sunt trecuți din greșeală toți 12 greco-catolici), 34 de romano-catolici și un reformat.

Greco-catolici erau următorii: **Matei Bota** (*Botha Mathaeus*) din Cluj-Mănăștur (*Monostor*), comitatul Cojocna, de 12 ani, tatăl Valentin, iobag; **Vasile Ciurilai** [Ciurileanu] (*Csurilai Ladislaus*) din Ciurila (foarte interesant că în matricolă scrie românește, cu grafie maghiară: *Csurila*, și nu denumirea maghiară *Csürülye*, profesorul va fi scris după cum va fi numit elevul satul său de baștină), comitatul Turda, de 14 ani, tatăl Gavrilă, preot (elevul fiind foarte probabil frate cu tribunul Ioan Ciurileanu de la 1848–1849); **Alexandru Țicudi** (*Czikudi Alexander*), de 13 ani, din Dâmbu, comitatul Cojocna, tatăl Grigore, preot (clasificat la examen cu eminentiam la cele patru materii principale de studiu în ambele semestre) [Alexandru Țicudi este martir al Revoluției Române de la 1848–1849, fiind împușcat de către Tribunalul de sânge ungar, împreună cu alți români, la 19 martie 1849 pe Cetățuie, în Cluj; în perioada interbelică, atunci când românii erau români buni recunoscători ai martirajului făcut de înaintași pentru păstrarea ființei naționale, era în Cluj strada Alexandru Țicudi, azi strada Țibleșului]; **George Colcear** (*Kolcsár Georgius*) din Morău, comitatul Dăbâca, de 14 ani, tatăl Laurențiu, preot; **Vasile Lăpușan** (*Lapusan Ladisl[aus]*) din Viștea, comitatul Cojocna, de 14 ani, tatăl George, iobag (clasificat la examen cu ad eminentiam la cele patru materii principale de studiu, în ambele semestre); **Ioan Lemeni** (*Lemenyi Joannes*), libertin din Bonț, comitatul Dăbâca, de 13 ani, tatăl Ioan, preot; **Simion Mitre**, din Dragu, comitatul Dăbâca, de 14 ani, tatăl Nicolae, iobag; **Vasile Oltean** (*Oltyán Ladislaus*), libertin din Dăbâca, comitatul Dăbâca, de 13 ani, tatăl Ioan, preot; **Iosif Orian**, libertin din Ocna Dejului, comitatul Solnocul Interior, de 13 ani, tatăl Simion, preot; **Ioan Popovici** (*Popovics Joannes*), din Apahida, comitatul Cojocna, de 12 ani, tatăl Iosif, iobag; **Ioan Jorja** (*Zsorzsa Joannes*), din Bălan (*Balasháza*), comitatul Dăbâca, de 16 ani, tatăl Simion, preot. Ortodox era **Ioan Sivo** (*Szivó Joannes*), din Făgăraș, districtul Făgărașului, de 13 ani, tatăl Tănase (*Athanasius*), arendaș (*Arendator*) în Huedin (*B. Hunyad*). Colegi romano-catolici ai elevilor români erau: Bánfy Joannes, fiul lui Wolphgangus [în maghiară Farkas Bánfy], *vigiliarum magister* al

Regimentului Secuiesc din Catalina, Trei Scaune; Bauer Antonius și Bauer Joannis, cetățeni clujeni; Bogdánfi Franciscus (foarte probabil armean), fiul lui Gabriel, *Posta Magister* în Cluj; apoi fiul unui morar în Gilău, Bognár, din Băgara; un Csath Adamus de Cozma (familia Csath este de origine română); Czentner Eduard din Cavnice, districtul Chioar; contele Eszterházy Coloman de Galantha, fiul contelui Dionysius din Cluj, notat cu eminentiam la materiile principale; fiul unui bucătar din Cluj, Fejér; fiul unui berar din Someșeni, Hepperli; Hics Julius din Tokai, comitatul Zemplen; secui din Giurgeu, comitatul Ciuc și din Trei Scaune; fiul unui iobag din Turea, Kis; fiul unui portar la Guberniu, Kolosváry; fiul unui negustor [armean] din Gherla, Korbuly (la învățătură clasificat cu ad eminentiam); fiul unui plebeus din Cluj, Nagy; Racz Colomanus de Galgo, fiul nobilului, comandantul cetății Gherla (*comendans arcis Szamos Ujvariensis*); Scheribel Josephus din Cluj, care avea tutore pe Joannes Lugosics, arendaș în Cluj; Schopf Adolfus, din Sibiu, fiul lui Aloyius, comisar de război (*Commisarius Bellicus*) în Cluj; Torma Carolus de Ciceu-Cristur, de 11 ani, fiul nobilului Josephus, magistrul de poștă în Ciceu-Cristur, comitatul Solnocul Interior [*Torma Károly de Csicsókeresztúr* s-a născut în Coldău, în 1829, mort în Porto d'Anzio, Italia, în 1897, doctor în științe umaniste, arheolog, profesor universitar, membru al Academiei Maghiare de Științe, a scris lucrări despre monumente romane în Dacia, tatăl său era istoric]; un fiu de nobil din Colțești, Thoroczkay; Veszprémi Antonius, fiul lui Alexius, judele cetății Clujului, și alții. Reiese și din acest tablou o interesantă și pitorească lume studentească a acestei instituții de pe strada Lupului de atunci, azi strada Kogălniceanu, cu un martir român, tribun la 1848–1849 din Câmpia Transilvaniei, Alexandru Țicudi, al cărui nume l-au șters comuniștii din nomenclatura străzilor clujene, cu un maghiar învățat, Torma Karoly, cu un fiu de conte, cu fii de dregători importanți, fii de mari și mici nobili, de preoți români, dar și de plebei și muncitori din Cluj și de iobagi români și maghiari.

3. Elevi români în clasa SG

În clasa *Supremae Grammaticae* (Gramatistă Superioară), din același an școlar, învățau 14 greco-catolici, români, 26 romano-catolici și un reformat. Greco-catolici erau următorii: **Ioan Balog** din Turda, de 14 ani, mama Ana, văduvă, calificat la diligență în studiu *laudabilis*, la purtare *primae*, și

la cele patru materii *eminens*; **Constantin Borza** din Cluj-Mănăștur, comitatul Cojocna, de 14 ani, tatăl Ioan, preot, are aceleași calificative ca și Ioan Balog; **Ioan Popovici**, libertin din Sânpaul, comitatul Cojocna, de 14 ani, tatăl *Ladislaus* (Vasile), preot; **Petru Prodan**, libertin din Suat (interesant că în matricolă localitatea Suatu este scrisă în forma românească, cu grafie maghiară: *Szuát*, după cu auzit denumirea de la elevul român), comitatul Cojocna, de 18 ani, tatăl Ioan, preot în Frata, comitatul Cojocna, are aceleași calificări maxime ca și primii doi colegi săi amintiți mai sus; **Samoilă Raț** (*Rácz Samuel*) din Valea Sasului (în matricolă scris greșit *Szár Völgy* – localitate inexistentă, în loc de *Szász Völgy*), comitatul Târnava, de 15 ani, tatăl Samoilă, preot; **Dănilă Tira**, din Jucu, de 15 ani, tatăl Alexandru, nobil, morar (un Ioan Kira din Jucu a fost împușcat, alături de alți patru consăteni, de insurgenții unguri la 1848–1849); **Vasile Chereșteș** (*Keresztes Ladislaus*) și **Ioan Chereșteș**, din *Bóth* (foarte probabil Bód, azi Beudiu), comitatul Solnocul Interior, de 13 ani, respectiv 14 ani, tutore au pe Alexandru Chereșteș, preot; **Ioan Colcear** (*Kolcsár Joannes*), libertin din Voivodeni, comitatul Dăbâca, de 16 ani, tatăl Laurențiu, preot în Morău, comitatul Dăbâca, clasificat cu aceleași calificative supreme ca și primii doi colegi ai săi amintiți mai sus; **Ioan Corniș** (*Kornis Joannes*) din Guruslău Mic, comitatul Solnocul de Mijloc, de 15 ani, tatăl Ioan, *plebeius*; **Artemie Matiaș/Matei** (*Mátyás Artemisius*) din Valea Largă, comitatul Turda, de 15 ani, tatăl Petru, iobag; **Ioan Mihali** (Mihályi Joannes), libertin din Călacea, comitatul Dăbâca, de 16 ani, tatăl Irimie, preot; **Simion Mihali** (*Mihályi Simeon*), din Valea Lungă (azi comuna Zalha), comitatul Solnocul Interior, de 15 ani, tatăl Iosif, *Agricola* (agricultor), are aceleași calificative maxime ca și primii doi colegi ai lui menționați mai sus; **Ioan Mânzat** (*Munzat Joannes*) din Suarăș, de 15 ani, tatăl Alexe, *Agricola*.

Printre colegi de-ai lor romano-catolici erau: Brill Ludovicus, tatăl cetățean în Cluj; Crecz Emmanuel din Gherla [armean], tatăl negustor; fiul unui *Contraagens* la Tricesima din Cluj, Darnoczy; Moldovan Nicolaus (desigur, de origine română), din Sânmihai (*Sz. Mihaly Telke*, dar nu se precizează care: Sânmihai, azi Mihăiești de lângă Cluj sau Sânmihaiu de Câmpie), comitatul Cojocna, tatăl agricultor; fii de secui din scaunele Trei Scaune și Ciuc; Veisz Carolus Luisenthal din Bucovina, tatăl *Contraagens* la mină; Verzár Antonius [armean] din Gherla, tatăl Medicus; Fenesán Josephus (evident că de origine română) din Cluj; Gáál Stephanus din Cluj, care avea mamă pe [românca] Flora [Floarea] Timandi [cunoscută

familie de nobili români]; Gajzágo Joachim din Gherla [armean], tatăl Christophorus, negustor; fiul unui chirurg din Cluj, Kerekes; Marosán Daniel, trecut romano-catolic, evident, de origine română, din Ghirișu Român etc. Interesantă este și această clasă de gramatistă superioară, fără aristocrați, cu fii de dregători, cu o pătură mijlocie și cu fii de agricultori. Am relevat prestața foarte bună la studii a unor elevi români.

4. Elevi români în clasa PH

În clasa *Primae Humanitatis* (prima de humanioară), din același an școlar, învățau 15 (pe coperta matricolei greșit 23) greco-catolici, 1 ortodox, deci 16 români și 29 de romano-catolici. Greco-catolici erau următorii: **Petru Aci** de Gaura (azi Valea Chioarului), de 16 ani, tatăl Petru, nobil din Gaura, comitatul Crasna [districtul Chioar]; **Vasile Bochiș** din Aghireșu, comitatul Cojocna, de 15 ani, tatăl Ioan, preot; **Vasile Câmpean** din Feleacu, comitatul Cojocna, de 17 ani, tatăl Grigore, *plebeius*; **Teodor Mois** din Mintiu Gherlii, comitatul Solnocul Interior, de 16 ani, tatăl Vasile, preot; **Ștefan Morit** din Țicud (azi Valea Largă), comitatul Turda, de 14 ani, tatăl Ilie, *plebeius*; **Anania Pop** din Morlaca, comitatul Cojocna, de 15 ani, tatăl George, preot; **Vasile Pop** din Codor, comitatul Solnocul Interior, de 14 ani, tatăl Simion, preot; **Ioan Pop de Baia Mare**, de 16 ani, tatăl Teodor, preot în Iuriu de Câmpie, comitatul Cojocna; **Matei Pop** din Grid (scris *Griden* – interesantă denumire, întrucât și oficial satul se numește Grid), districtul Făgăraș, de 17 ani, tatăl George, *murarius*; **Anania Perșa** din *Vólgysz* (?), comitatul Turda, de 16 ani, tatăl Iosif, preot; **Teodor Poruț** din Almașu, comitatul Cojocna, de 14 ani, tatăl Pavel, preot; **Petru Stoica** din Așchileu, comitatul Dăbâca, de 15 ani, tatăl Simion, *plebeius*; **Iosif Șuluțiu de Cărpiniș**, de 14 ani, tatăl Ioan, contrarotularius în Zlatna [Iosif Sterca-Șuluțiu s-a născut la 10 septembrie 1827, în Câmpeni, și a murit în 1911, în Sibiu. A studiat la Cluj, Târgu Mureș și Budapesta, devenind jurist, tribun la 1848–1849, istoric, deputat în Dieta românească a Transilvaniei de la Sibiu, în 1853–1864, președinte al Băncii Albina, vicepreședinte al Astrei, vicecomite al comitatului Cetatea de Baltă, din 1869 a fost consilier de tribunal până în 1881, când a ieșit la pensie; a scris și publicat în „Gazeta Transilvaniei”, „Federațiunea”, „Tribuna” și „Transilvania”; a mai publicat și un „Memoriu” istorico-politic, în 6 volume, precum și o biografie a lui Avram Iancu. A colaborat și la redactarea Enciclopediei

Române „Astra”]; **Dionisie Tobias** din Abrud, comitatul Alba de Jos, de 14 ani, tatăl Alexandru, preot [viitor cancelist la Tabla Regească de la Târgu Mureș, alături de Avram Iancu, împreună cu alți colegi din Munții Apuseni: Vasile Fodor, Amos Tordășianu și Iosif Șuluțiu]; **Amos Tordășian** din Benic, comitatul Alba de Jos, de 21 ani, tutore Iosif Idian (Ighian), arhidiacon [Viitor cancelist la Tabla Regească de la Târgu Mureș, alături de Avram Iancu, vezi mai sus; după Revoluția de la 1848–1849 a ocupat mai multe funcții în justiție]. Ortodox era **Simion Pop**, din Sânmihaiu (azi Mihai Viteazu), comitatul Turda, de 15 ani, tatăl Ioan, preot.

Colegi romano-catolici aveau: fiul unui negustor [armean] din Gherla, Emmanuel Bárány; alt fiu al judeului nobililor comitatului Turda, Alexander Betegh; alt fiu al magistrului de poștă din Cluj, Bogdánfi [armean]; un fiu al lui Theodorus Bruszt, negustor din Cluj; Gajzágó Ladislaus din Gherla [armean], tatăl David, negustor; Galiszter Ludovic din Cluj; un fiu al lui Ioan Geiszler, perceptor de sare în Turda; Ferdinand Groisz din Cluj, mama Clara Mundsits; Gpán Albinus de Schönberg, mama văduva Rosa, locuitoare în *Vamae, circuli Csernovitz* (Cernăuți); baronul Josika Alexander de Branitska, tatăl Ladislaus, locuitor în Luna Arieșului; Oláh Franciscus din Brașov (după nume de familie, de origine română); Vályi Daniel de Szurd (după nume de familie, de origine română), tatăl Daniel, nobil în Cernuc, comitatul Solnocul Interior; secu (Veres) din Trei Scaune; Anton și Ioan Vikol [armeni], tatăl lor era negustor în Cluj; Zeyk Joshephus de Zeykfalva, fiul lui Ludovicus Zeyk de Zeykfalva [acest Ludovicus Zeyk era cancelist la guberniu în Cluj și scriitor, mort în 1848, a publicat în 1841 în Cluj o carte despre Panonia de la împăratul roman August până la moartea prințului maghiar Geyza, lucrare necunoscută în istoriografia românească] și alții. Așadar, o clasă cu o lume pitorească de elevi din punct de vedere al condiției sociale și etniei.

5. Elevi români în clasa SH

Ce elevi români și de altă etnie și religie erau în clasa *Secundae Humanitatis* (a doua de humanioară), ultima de gimnaziu, din același an școlar? În această clasă învățau 7 greco-catolici români și 11 romano-catolici. Greco-catolici erau următorii: **George Anca de Vița**, din Sântejude (scris greșit, din nou, *Sz. Enyed*, în loc de *Sz. Egyed*) din comitatul Dăbâca, de 16 ani, tatăl Damian, preot; **Dumitru Balas** de *Kis Dinia* (?) din Fizeșu

Gherlii, comitatul Solnocul Interior, de 18 ani, tatăl Dumitru, *janitor* (portar); **Lazăr Baldi**, libertin din Nima, comitatul Solnocul Interior, de 18 ani, tatăl Ignat, cantor în Cluj [Lazăr Baldi a fost un filantrop român, născut în 1822, și a murit în Cluj la 8 noiembrie 1892. Cea mai mare parte a averii sale a lăsat-o pentru scopuri filantropice. A instituit o fundație pentru studenți, din care se împărțeau anual 4 stipendii, apoi a mai lăsat prin testament sume însemnate Societății România Jună, Fondului pentru înființarea unui teatru românesc, ASTREI și altor instituții bisericești și școlare, iar pentru proiectata Școala românească de fete din Cluj i-a lăsat casele sale. Prin anii '90 i-am descoperit mormântul străjuț de o piatră funerară modestă, în Cimitirul Central, mormânt de nimeni îngrijit, undeva, în spatele ansamblului funerar al familiei Iuliu și Emil Hațieganu. În preajma Centenarului Marii Uniri, dorind să scriu o carte cu personalitățile Cimitirului Central, vrând să fotografiez mormântul lui Lazar Baldi, crucea funerară nu mai exista și mormântul era dezafectat]; **Iosif Gaborfi** din Piatra comitatul Solnocul Interior, de 18 ani, tatăl Dănilă, jude domonial în Piatra; **Andrei Gădălean** (*Godolán*) din Coasta, comitatul Dăbâca, de 16 ani, tatăl Vasile (Ladislaus), iobag; **Simion Gădălean** (*Godolán*) libertin din Coasta, comitatul Dăbâca, de 16 ani, tatăl Ioan, cantor (atât preoții, cât și cantorii greco-catolici nu erau iobagi, prin diploma leopoldină, ci libertini) și **Nicolae Ianoși** (*Jánosi*) din Sânmărtinu de Câmpie (*Sz. Márton*), comitatul Cojocna, de 18 ani, tutore Mihail, cantor în Ulieș. De precizat că toți elevii greco-catolici de mai sus au urmat toate cele cinci clase gimnaziale la Cluj, excepție Nicolae Ianoși, care doar ultima clasă a frecventat-o la Cluj, penultima a urmat-o la Blaj. Tot astfel, niciunul dintre români nu era susținut de vreo fundație la Seminar sau la Convictul Nobililor. Dintre români, cei mai străluciți la învățătură erau Andrei și Simion Gădălean din Coasta, în toate cele cinci clase de gimnaziu aveau numai note maxime la materiile predate: eminenter, la diligență la studiu, tot maximă, laudabilis, la purtare tot maximă: *primae*, și în ultimele două clase *prima cum laude*. Asemenea calificări mai avea doar un coleg al lor romano-catolic pe nume Borbély Antonius din Cluj.

Colegi de-ai lor, romano-catolici, erau: un secui, Antal, din Baraolt, scaunul Șeșei; un cetățean din Cluj, Borbély Antonius, sus-amintit; un secui, Bors, din Ciuc-Sângeorgiu, scaunul Ciuc; Carol Bruszt, fiul lui Alexius, profesor în Liceul Regesc (fiul nu prea strălucit la purtare și învățătură); un nobil secui, Egyed, din Suseni, scaunul Ciuc; Filker Alexius,

din Cluj, fiul unui ingrossista gubernialis; Florian Demetrius de Preluka, din Ocna Dejului, tatăl George, iobag (interesant că apare romano-catolic, Florian de Preluca fiind o familie nobilă românească); un secui, Imets, din Imeni, scaunul Chezdi și alții.

Vedere generală asupra celor cinci clase de gimnaziu

În total, în cele cinci clase ale Gimnaziului Regesc Superior din Cluj, în anii școlari 1840–1841 erau înscriși 225 de elevi, din care 142 romano-catolici, 75 greco-catolici, 6 ortodocși și 2 reformați. Români erau în total 81 de elevi, 36 %, ceilalți fiind armeni, germani, maghiari, secui și probabil de altă etnie, cert este că sunt câțiva de origine română sau probabil chiar români trecuți din greșeală romano-catolici. Participarea românilor la această instituție de învățământ este singura formă de viață urbană, în interiorul zidurilor, admisă românilor până la Revoluția de la 1848–1849, până când le era interzis românilor să se stabilească în orașe.

Bibliografie:

- [1] ***, *Enciclopedia Română*, ediție Cornel Diaconovich, apărută sub egida ASTREI, 1898–1904.
- [2] Serviciul Județean Cluj al Arhivelor Naționale, Fondul Liceul Romano-Catolic Cluj, dos. 204.
- [3] Szinnyei József, *Magyar írók élete és munkái* [Scriitori maghiari, viața și activitatea lor], 1891–1914.